

Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi

Anadolu Journal of Agricultural Sciences

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/omuanajas>

Araştırma/Research

Anadolu Tarım Bilim. Derg./Anadolu J Agr Sci, 30 (2015) 236-245

ISSN: 1308-8750 (Print) 1308-8769 (Online)

doi: 10.7161/anajas.2015.30.3.236-245

Avrupa Birliği ve Türkiye’de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri

Bakiye Kılıç Topuz*, Kürşat Demiryürek

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Samsun,

*Sorumlu yazar/corresponding author: bakiye.kilic@omu.edu.tr

Geliş/Received 17/04/2015

Kabul/Accepted 29/09/2015

ÖZET

Avrupa Birliği (AB)’nin Ortak Tarım Politikası (OTP) 2003 Reformu ile zorunlu hale getirilen Çapraz Uyum (ÇU) kapsamında üreticiler, özellikle organik tarım gibi tarımsal arazilerin sürdürülebilir yönetilmesini sağlayan üretim sistemlerine teşvik edilmeye başlanmıştır. ÇU standartlarının yerine getirilebilmesi için Çiftlik Danışmanlık Sistemi (ÇDS) kurulmuştur. Bu bağlamda, Türkiye’nin AB OTP ve organik tarım politikalarına uyum sağlayabilmesi için 2006 yılında Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Yönetmeliği çıkarılmış ve özel tarımsal danışmanlık sistemi teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, AB ülkelerinde ve Türkiye’de organik tarıma yönelik tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin karşılaştırılmasıdır. Meta analizi yöntemine göre, AB üye ülkelerdeki organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri sınıflandırılmış, ortak ve farklı yönleri ele alınarak; Türkiye ile karşılaştırılmıştır. Türkiye’nin organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin AB’nde uygulanan ÇDS’ne uyumu için gerekli öneriler sunulmuştur. Yapılan analiz sonucunda, AB’nde organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, AB ülkelerinin çoğunda yayım ve danışmanlık hizmetlerinin organik üretici örgütleri yoluyla sağlandığı ve örgütlerin bu çalışmalar için kamu desteği aldığı belirlenmiştir. Türkiye’de ise organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesinde kamunun doğrudan sorumlu olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi için AB’ndeki gibi piyasada daha güçlü organik üretici birliklerinin yer alması sağlanmalı, yayım-danışmanlık desteği bu birlikler yoluyla verilmeli, yayım ve danışmanlık hizmetleri sadece birlik üyelerine yönelik olmalı ve üyelik aidatına dahil edilmelidir.

Anahtar Sözcükler:
Avrupa Birliği
Çiftlik Danışmanlık Sistemi
Danışmanlık hizmetleri
Organik tarım
Türkiye
Yayım

Extension and advisory services for organic agriculture in the European Union and Turkey

ABSTRACT

The European Union (EU) Common Agricultural Policy (CAP) 2003 Reform compulsory rendered within the Cross Compliance (CC) under the farmers began to encourage the production system which specifically providing sustainable agricultural land as organic farming. Farm Advisory System (FAS) was established to complete CC standards. In this context, in 2006 the Regulation of Agricultural Extension and Advisory was issued to adapt for EU CAP organic farming policy and encourage private agricultural advisory system in Turkey. The purpose of this paper is to compare the agricultural extension and advisory services for organic farming between the EU countries and Turkey. According to meta-analysis, extension and advisory services for organic farming classified in the EU member countries, by considering common and different aspects; compared them with Turkey. Turkey's extension and advisory services for organic agriculture are presented and necessary recommendations for the compliance of FAS implemented in the EU. The results showed that extension and advisory services for organic farming in the EU vary from country to country but in most EU countries extension and advisory services is provided by organic farmers' organization, these organizations have generally received public support from the Ministries of Agriculture (MoA). In Turkey, the implementation of extension and advisory services for organic farming was determined that the public (MoA) was directly responsible. In Turkey, in order to develop extension and advisory services for organic farming should be provided with strong organic producers' unions in the market like in the EU, extension and advisory support should be given through these unions, extension and advisory services should be directed only to union members and should be included in the membership fee.

Keywords:
European Union
Farm Advisory Services
Advisory systems
Organic agriculture
Turkey
Extension

© OMU ANAJAS 2015

1. Giriş

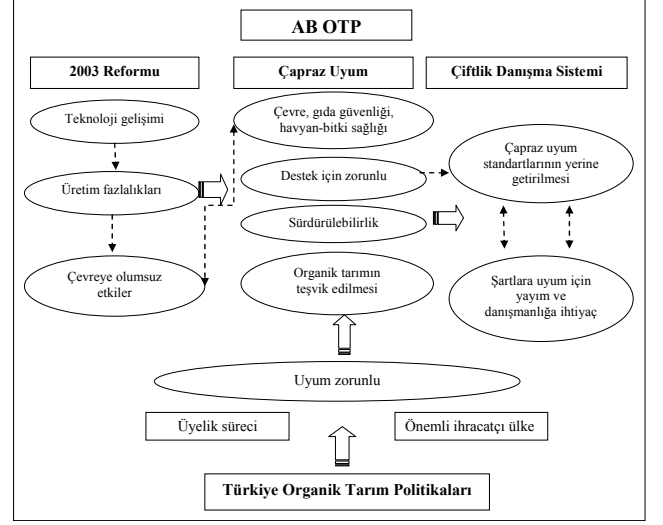
Avrupa Birliği (AB) Ortak Tarım Politikası (OTP) uygulaması sonucunda teknolojik gelişmeyle birlikte, girdi kullanımındaki artışa paralel olarak, üretimde sağlanan artış, beraberinde tarımsal üretim fazlalıkları ve çevre sorunlarını gündeme getirmiştir. Bu olumsuz sonuçlar, OTP'yi reforma itmiştir. 2000 yılında gerçekleştirilen Gündem 2000 Reformu ile çevre ön plana geçmiş ve organik tarım uygulamaları teşvik edilmeye başlanmıştır. Gündem 2000 Reformu'nun ara değerlendirmesi olan 2003 Reformu'nda ise çiftçilerin Tek Çiftlik Ödemesinden (TÇÖ) faydalanabilmesi için Çapraz Uyum (ÇU) eş deyişle, zorunlu toprak yönetimi gereklilikleri, çevre, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı standartlarına uyma zorunluluğu getirilmiştir. ÇU kapsamında üreticiler özellikle organik tarım gibi tarımsal arazilerin sürdürülebilir yönetilmesini sağlayan üretim sistemlerine teşvik edilmeye başlanmıştır.

Organik tarımda üretim, belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmeli ve yönetmeliklerde belirtilen standartlara uygun olmalıdır (Emir ve Demiryürek, 2014). Üreticiler bu konuda, üretim sırasında yayım ve danışmanlık hizmetlerine gereksinim duymaktadırlar. ÇU standartlarının yerine getirilebilmesi için AB ülkelerinde Çiftlik Danışmanlık Sistemi (ÇDS) kurulması 2007 yılından itibaren zorunlu hale getirilmiştir (Şekil 1). AB'nin 2007-2013 Kırsal Kalkınma Politikası'nın amaçlarından biri tarım ve ormancılık sektörünün rekabet gücünü geliştirmektir. Bu amaca ulaşmak için danışmanlık hizmetlerinin kurulması gerekmektedir (Pohl, 2009).

Önceleri her ülkenin kendine ait oluşturduğu kurullarla yürütülen organik tarım faaliyeti, 1972 yılında Almanya'da Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)'nun kurulmasıyla, bütün dünyada ortak kurallar çerçevesinde yürütülmeye başlanmıştır (Kortbech, 2000).Profesyonel organik yayım hizmeti ilk olarak 1977 yılında İsviçre'de özel Organik Tarım Araştırma Enstitüsü (FiBL) tarafından kurulmuştur. Yayım hizmetleri organik tarımla uğraşan çiftçiler ve araştırmacılar arasındaki bağlantıyı sağlamada, araştırma sonuçlarını yaymada önemli rol oynamaktadır (Lampkin ve ark., 1999).

Türkiye'nin ise organik tarım potansiyelinin fazla olması önemli bir avantajdır. Bu fırsatın değerlendirilmesi için gerekli adımların atılması ve desteklenmesi gerekmektedir (Demiryürek, 2011). AB'ne üye olma yolunda hızla ilerleyen Türkiye için uyum sürecinde yapılması gerekenler sürekli tartışılmaktadır. Uyum sürecinde en önemli konunun tarım sektörü olduğu belirtilmektedir (Yercan, 2007). Türkiye'de organik tarım ürünlerinin en önemli ithalatçısı ise AB ülkeleridir (Demiryürek ve Bozoğlu, 2007; Demiryürek ve Aydoğan, 2010). Bu sebeplerle Türkiye'de organik tarımın AB şartlarına uyumu önemlidir. Türkiye'nin organik tarım konusundaki mevzuatı büyük ölçüde AB'nin mevzuatı ile uyumlu olmasına rağmen, bu konudaki kurumsal düzenlemeleri ve yapısal reformları gecikmeksizin tamamlanması gerekmektedir (Demiryürek ve Bozoğlu, 2007; Emir ve Demiryürek, 2014). Türkiye'de organik tarımın yaygınlaştırılması ve AB şartlarına uyum sağlanabilmesi için ise yayım hizmetleri büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, AB ülkelerinde ve

Türkiye'de organik tarıma yönelik tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin karşılaştırılması ve Türkiye'nin AB'ye uyum noktasında alınması gereken önlemlerin belirlenmesidir.

Şekil 1. AB'nde Çiftlik Danışmanlık Sisteminin oluşturulması ve Türkiye'nin uyumu Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2. Materyal ve Metot

Bu çalışmada, AB ve Türkiye'de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin, organik tarım bütçesinin ve yayım-danışmanlık hizmetleri bütçesinin belirlenmesinde konu ile ilgili yabancı literatür olarak Avrupa Komisyonu, IFOAM ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'na ait olan ikincil veriler kullanılmıştır. AB ülkelerinin organik tarım bütçelerine, söz konusu ülkelerin kırsal kalkınma programları bütçelerinden ulaşılmıştır. Yayım ve danışmanlık hizmetleri bütçelerine ise yine söz konusu ülkelerin kırsal kalkınma programları bütçesinde yer alan yayım, bilgi ve danışmanlık hizmetleri bütçe kalemleri toplanmış ve yayım-danışmanlık hizmetleri bütçesini oluşturmuştur. Bu bütçe toplam kırsal kalkınma programlarına bölünerek bütçedeki payı hesaplanmıştır. Türkiye için GTHB'nın bütçe giderleri gelişimi tablosundan organik tarıma yönelik projeler ve tarımsal desteklemeler toplanarak organik tarıma ayrılan bütçeyi oluşturmuştur. Eğitim, yayım ve danışmanlık ile ilgili bütçe kalemleri toplanarak, yayım ve danışmanlık hizmetleri bütçesi elde edilmiştir. Türkiye için elde edilen bütçe Euro (€)'ya çevrilmiştir. Çevirme işleminde 16.03.2015 tarihindeki Merkez Bankası verileri dikkate alınmıştır (1 €=2,778 TL).

Meta analizi, belirli bir konuda yapılmış, birbirinden bağımsız, birden çok çalışmanın sonuçlarını birleştirme ve elde edilen araştırma bulgularının istatistiksel analizini yapma yöntemidir (Tyler ve ark., 1992). Meta Analizi, bilimsel araştırmalarda bir literatür tarama ve elde edilen bulguların istatistiksel analizini yapma yöntemidir. Diğer literatür tarama yöntemlerinden farkı, araştırma bulgularının bir araya getirilip bütünleştirilmesinde ve analizinde istatistiksel yöntemleri temel almasıdır (Durlak, 1995). Kısaca meta analizi, diğer analizlerin analizidir ve diğer literatürlerin sonuçlarının uyumlu bir şekilde bir araya

getirilmesidir (Cohen ve Manion, 2001). Meta analizi araştırmalarda bütünleştirici veya metodolojik yorum kullanılan özel bir tekniktir. Meta analizinin çoğu nicel araştırmaların özeti olmasına rağmen, Hodson (1998) meta analizini nitel araştırmalarda kullanmıştır. Benzer şekilde Barrosa ve Powell-Cope (2000) meta analizinin sadece literatürlerin istatistiksel analizlerini kullanmak zorunda olmadığını, nitel verilerle de meta analizi yapılabileceğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada da AB ve Türkiye’de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri ile ilgili yapılan araştırmaların bulguları karşılaştırılarak meta analizi kullanılmıştır.

3. AB’nde Çiftlik Danışmanlığı Sistemi

3.1. AB’nde ortak tarım politikası ve çapraz uyum sistemi

Küresel belirsizliğin arttığı bir dünyada, AB her zamankinden daha güçlü bir OTP’na ihtiyaç duymaktadır. Dünyanın gıdaya olan talebi artarak devam etmekte fakat gıda üretim kapasitesi su, arazi ve iklim değişikliği gibi azalan kaynakların tehdidi altında devam etmektedir. Güçlü bir OTP ile çiftçiler ve çiftçi kooperatifleri güvenli, istikrarlı, sürdürülebilir kırsal bir çevre ve tarım-gıda zincirinde yaklaşık 40 milyon insan için istihdamın devam ettiği gıdayı toplam AB kamu harcamalarının %1’den daha aza sağlayabilirler. Gıda ve tarımın daha fazla önem kazanmaya başladığı dünyadaki iklim değişikliğinin ve piyasa değişkenliğinin artmasıyla tarım toprakları azalma tehdidi altındadır. Son 20 yıldır OTP reformlarının tümünün odak noktası dünyada gıda üretiminde yüksek gıda güvenliği, çevre ve hayvan sağlığı standartlarının kesin olarak karşılanmasıdır (EC, 2013).

OTP kırsal alanlar ve tarımı düzenleyen bir AB politikasıdır. OTP, Avrupalı çiftçilerin 500 milyon Avrupalının ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktadır. OTP’nın ana hedefleri çiftçiler için adil bir yaşam standardı ve tüketiciler için de uygun fiyatlarla, istikrarlı ve güvenli gıda arzını sağlamaktır. OTP başladığı 1962 yılından beri çok değişmiştir ve bugün de hala değişmeye devam etmektedir. 2013 yılından sonraki OTP için öncelikleri; kendine yeten gıda üretimi, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve AB genelinde kırsal alanların dengeli kalkınmasıdır (EC, 2014a).

OTP’nın bütçesi her yıl 55 milyar €’dur ve bu rakam, toplam AB bütçesinin yaklaşık %40’ını oluşturmaktadır. OTP bütçesinin %70’i ise her yıl çiftçilere doğrudan ödeme şeklinde dağıtılmaktadır (EC, 2011). OTP’nın çevre gereksinimlerine uymayan çiftçilerin tarımsal destek ödemeleri geçici olarak durdurulmaktadır. Çapraz Uyum, AB kaynaklı doğrudan ödemelerine ve bazı kırsal kalkınma ödemelerine ilişkin destek alabilmeleri için çiftçilerin standartlara uymak zorunda olmaları demektir. Başka bir deyişle; 2003 OTP reformu kapsamında sunulan ÇU, arazinin İyi Tarım ve Çevre Koşullarına (İTÇK) göre korunması şartı, hayvan, bitki sağlığı ve hayvan refahı konusundaki temel standartlara çiftçinin uyumu ile doğrudan ödemeleri ilişkilendiren bir mekanizmadır (EC, 2014a).

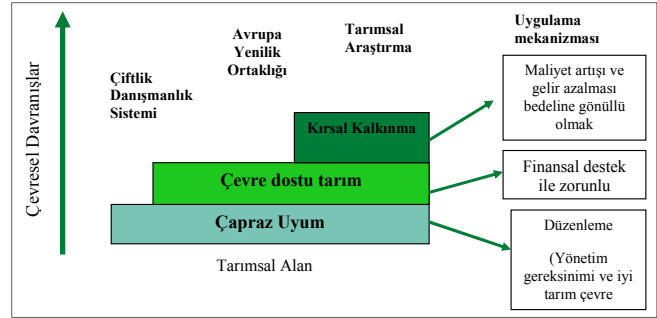
3.2. AB’nde çiftlik danışmanlık sisteminin oluşturulması

AB’ne üye devletlerin çapraz uyum sistemini

uygulayabilmesi için; yerine getirmesi istenilen standartları ve şartları, detaylı ve anlaşılabilir bir şekilde tanımlaması, bunları çiftçilere bildirmesi, sistem yönetimi, sistem kontrolü ile birlikte doğrudan ödemelere ilişkin kesinti sistemini oluşturması ve uygulamada rol alan tüm kurumlar arasında düzgün bir koordinasyonu sağlaması gerekmektedir.

ÇDS, 2003 OTP’nın önemli bir tamamlayıcısıdır ve 1 Ocak 2007 yılında kurulmuştur (EC, 2010). ÇDS’nin amacı çevre, gıda güvenliği, insan ve hayvan sağlığı ile refahı, İTÇK konusunda AB kurallarını yerine getirmek ve çiftçilerin daha çok bilgi sahibi olmalarına yardımcı olmaktır.

Doğal kaynaklar üzerindeki baskı göz önüne alındığında, tarımın daha sürdürülebilir üretim yöntemleri ile çevre dostu haline dönüştürülmesi gereklidir. Geliştirilmiş sürdürülebilirlik ise çeşitli politika araçlarının birleştirilmesi ve tamamlayıcı etkileriyle elde edilebilecektir. OTP desteklerinden tam olarak faydalanmak ve çevre dostu tarım alanlarının oluşturulması çapraz uyum sisteminin uygulanmasından geçmektedir. AB ülkelerinde kırsal kalkınmanın gerçekleşmesi ÇU ve çevre dostu tarım tekniklerinin uygulanmasına bağlıdır. Bu şartların sağlanması ise ÇDS ile gerçekleşmektedir. Mekanizma maliyet artışı ve gelir azalmasına gönüllü olmak, finansal desteklemeler ve düzenlemelerle uygulanmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. OTP’nın yeni çevre dostu tarım yapısı
Kaynak: Directorate General for Agriculture and Rural Development, 2013

OTP destekleri, çiftçilerin çevre, gıda güvenliği, bitki, hayvan sağlığı ve refahı ile ilişkili gereksinimlerin tamamını karşıladıklarında ödenen çapraz uyum sistemi ile ÇDS aynı zamanda getirilmiştir. ÇDS altında çiftçilerin çapraz uyum şartlarını yerine getirebilmesine yardım etmede öncelikli bir araçtır. Böylece, çapraz uyum kapsamındaki para cezaları önlenmektedir (EC, 2009a). AB’nde her üye devletin ÇDS olarak adlandırılan arazi ve çiftlik yönetimi konusunda çiftçilere danışmanlık hizmeti sunacak sistemini kurma zorunluluğu vardır. Danışmanlığın alanı çapraz uyum standartlarıyla sınırlı değildir ve çapraz uyum standartları dışında hangi konuları kapsayacağına üye devletler karar vermektedir. Her ulusal ÇDS bir veya daha fazla yetkili veya özel kuruluşlar tarafından verilebilmektedir. AB’ne üye devletlerin yaklaşık yarısında ÇDS mevcut yayım servislerinin tamamlayıcısı olarak özel danışmanlık servisleri tarafından kurulmuştur. Diğer ülkelerde de ÇDS kamu yayım servisleriyle birleştirilmiştir. Üye devletlerin çoğunda (24 üye ülke) ÇDS kamu

kuruluşları tarafından desteklenmekte ve koordine edilmektedir. Buralardaki danışmanlık organları teklif yoluyla (14 üye devlet), özel olarak (5 üye devlet) veya kamu organları (5 üye devlet) tarafından seçilmektedir. Üye devletlerin çoğunda danışmanlık için en az tarımla ilgili bir üniversite mezunu olma şartı bulunmaktadır (EC, 2009b).

ÇDS bir üye devlette bir çiftçiye çiftlik danışmanlık hizmetleri sunan çeşitli kamu ve/veya özel kuruluşları ve tüm düzenlemeleri kapsamaktadır. Ulusal bir ÇDS'nin olması her çiftçinin çevre, insan sağlığı, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı ve İTÇK alanında en azından temel çapraz uyum şartlarında tavsiye alabileceğini garanti etmektedir. Çiftlik danışmanlık servisi çiftçinin özel durumunu incelemekte ve uygun tavsiyelerde bulunmaktadır.

ÇDS'nin amacı Kasım 2010'da yayınlanan raporuna göre, aktörler arasında bilgi paylaşımının sağlanması ve danışma, eğitim, bilgi, yayım hizmetleri ve araştırmaların artırılması gibi çeşitli araçlar arasında birlikte uyumu (sinerji) sağlamaktır. Bir danışmanın ÇDS'ni "genel uygulayan kişi" olarak, tarımda bütün farklı bakış açılarını değerlendirerek, rol alması gerektiği, ayrıca danışmanın çiftçilere yalnızca AB şartlarını değil, politikaların altında yatan amaçlarını da açıklaması gerektiği vurgulanmaktadır (EC, 2014b).

AB'nde 20 üye devlette 1.123.000 çiftçiye kapsaması planlanan ÇDS'nin 2007-2013 yılları için toplam bütçesi 870,5 milyon €'dur. Bu rakam, kırsal kalkınma içerisinde toplam kamu harcamalarının %0.6'sını oluşturmaktadır (EC, 2010).

4. AB ve Türkiye'de Organik Tarım ve Organik Tarımda Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Sistemlerinin Karşılaştırılması

4.1. AB ve Türkiye'de organik tarımın gelişimi

Dünyanın neresinde olursa olsun organik üretimin güvenilirliği ve kalitesini garanti etmek için izlenebilirlik ve etiketleme kurallarının uygulanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, AB mevzuatında belirtilen şartlara göre özel üretim ve katı kurullarla organik tarım korunmaktadır (Demiryürek ve Bozoğlu, 2007; Emir ve Demiryürek, 2014). Bu bağlamda, AB, organik üretim standartlarına uygun organik ürünler için özel bir logo geliştirmiştir. Organik tarım yapan çiftçiler ve gıda üreticileri organik logosunu kullanmaya hak kazanmadan önce, sıkı bir sertifikasyon sürecinden geçmektedirler. AB ülkeleri konvansiyonel tarımdan organik tarıma geçmek isteyen üreticilere kırsal kalkınma programlarında özel destekler vermektedir. Bu destekler 2013 yılından sonra organik tarım için özel destekler ve organik tarıma geçiş ve koruma desteği almak için imkan sunmasıyla birlikte daha da görünür olmuştur (EC, 2014a).

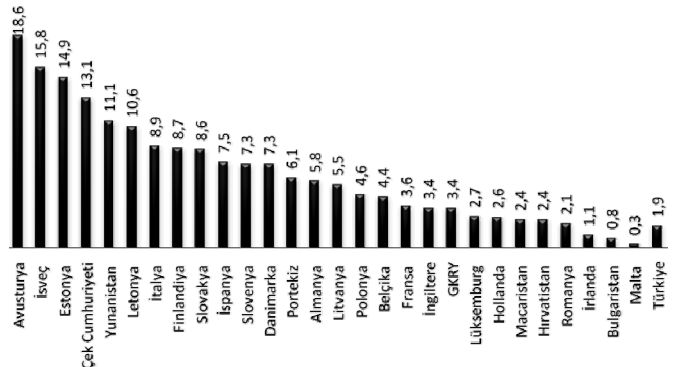
AB'nde organik tarım 2011 yılına göre %5.4 artarak, tarımsal alanların %5.6'sını oluşturmaktadır ve yaklaşık 10 milyon hektar alanı kapsamaktadır (EC, 2012). AB organik ürünlerde 22.7 milyar € değer ile ABD'den sonra en büyük ikinci pazardır (Demiryürek, 2011).

Türkiye'de organik ürünlerden kurutulmuş meyve, fındık, aromatik bitkiler Avrupa ihracat pazarı için önemli ürünlerdir (Demiryürek ve Aydoğan, 2010). Türkiye'de

2013 yılında organik tarım ürünleri ihracat değeri 46 milyon \$'dır. Türkiye organik ürünler ihracat gelirlerinin %73.9'u AB ülkelerinden sağlanmaktadır (GTHB, 2013).

Türkiye'de organik tarım hareketi dünyada olduğu gibi önder çiftçiler tarafından değil, Avrupalı organik tarım şirketlerinin temsilcileri aracılığı ile başlatılmıştır. Bu durum, Avrupa'da yetiştirilemeyen ve klasik tarımsal ihraç ürünlerimize gelen talebin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Aksoy ve Altındışli, 1999; Aksoy, 2001; Demiryürek, 2000; Demiryürek, 2004). Türkiye'deki organik üretim, yurtdışından gelen taleplerin artması, GTHB'nın organik üretimi desteklemesi, üniversite, araştırma kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), yerli tüketicilerin ve kamuoyunun konuya ilgi göstermesi, iç pazarın oluşumu vb. gelişmeler sonucu hızla artmaktadır (Aksoy ve Altındışli, 1999; Kenanoğlu ve Karahan, 2002; Demiryürek ve ark., 2008; Demiryürek, 2011).

AB ülkelerinde en fazla organik tarımsal alana sahip ülke %20 oran ile Avusturya'dır. Bunu sırasıyla; İsveç (%15.8), Estonya (%14.9), Çek Cumhuriyeti (%13.1), Yunanistan (%11.1), Letonya (%10.6), İtalya (%8.9) ve Finlandiya (%8.7) izlemektedir. Toplam tarımsal alan içerisinde organik tarım alanının en az olduğu ülkeler ise sırasıyla Malta (%0.3), Bulgaristan (%0.8), İrlanda (%1.1), Romanya (%2.1), Hırvatistan ve Macaristan (%2.4)'dür. Türkiye'de ise toplam tarım alan içerisinde organik tarım alanı %1.9'dur (Şekil 3).

Şekil 3. AB ve Türkiye'de toplam tarım alanı içerisinde organik tarım alanı (%) Kaynak: EC, 2012; GTHB, 2013

Türkiye, sahip olduğu zengin organik tarım potansiyeli (Güzel ve Demiryürek, 2007; Demiryürek ve ark., 2012; Demiryürek ve ark., 2013) ve görece düşük tarımsal girdi kullanım düzeyi ile dünyada organik tarımsal üretime uygun ülkeler arasında yer almaktadır. Üretilen organik tarım ve gıda ürün çeşidinin sayısı 1990 yılında 8 iken, 2013 yılında 213'e ulaşmıştır. 1990 yılında 1.037 hektar olan üretim alanı ise 769.014 hektara; 1.037 adet olan üretici sayısı ise aynı süre içerisinde 60.797 üreticiye ulaşmıştır. Eş deyişle, Türkiye'de organik tarım son 23 yıllık dönemde hızla gelişmiştir. 1990 ve 2014 dönemde yetiştirilen organik ürün çeşidi 27 kat, organik üretici sayısı 60 kat ve organik üretim alanı ise 760 kat artmıştır. Türkiye'de halen organik tarım alanları toplam tarımsal alanların %1.9'unu oluşturmaktadır (BÜGEM, 2013). Bu gelişmeler sonucu Türkiye, AB'ne organik ürün ihraç eden önemli ülkeler arasına girmiştir. Türkiye'de organik tarıma verilen destekler; meyve ve sebze 70 TL/dekar, tarla

bitkilerinde 10TL/dekar, organik hayvancılığa; anaç, sığır, manda yetiştiriciliğinde 150 TL/baş, buzağı yetiştiriciliğinde 50 TL/baş, anaç koyun, keçi yetiştiriciliğinde 10 TL/baş, arılı kovanda 5TL/kovan ve balıkta 0.35-0.45 TL/kg'dır. Ayrıca, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine işletme başına 600 TL destek verilmektedir. Buna ilave olarak, Çevre Amaçlı Tarım Arazilerinin Korunması Programı (ÇATAK)'nda toprak ve su kalitesinin korunması, doğal kaynakların sürdürülebilirliği, erozyonun önlenmesi ve tarımın olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik alanların korunması amaçlanmaktadır. ÇATAK Programı kapsamında 27 ilde, üç ayrı kategoride, 3 yıl süreyle destekleme yapmaktadır. Bu kapsamda; 1 inci kategori: minimum toprak işlemeli tarım uygulamalarına 30 TL/da, 2 nci kategori: toprak ve su yapısının korunması ve erozyonun engellenmesine yönelik uygulamalar ile arazinin boş bırakılması uygulamalarına 60 TL/da, 3 ncü kategori: çevre dostu tarım teknikleri ve kültürel uygulamalarına 135 TL/da ödeme yapılmaktadır (GTHB, 2014).

4.2. AB ve Türkiye'de organik tarımda tarımsal yayım ve danışmanlık sistemleri

Yayım, insanların sağlıklı fikirler oluşturmaları ve doğru kararlar vermelerine yardımcı olmak için, bilinçli bir şekilde bilgi, teknoloji ve yeniliklerin iletişimidir. Danışmanlık ise insanların amaçlarına ulaşmaları için uzmanlarca onlara en uygun önerilerin sunulması anlamında kullanılmaktadır. Kırsal yayım ise çiftçilere her konuda fikir oluşturma ve doğru karar verme yönünde yardımcı olmak için iletişim metotlarının planlı bir biçimde kullanılmasına dönük bir eğitim sistemidir. Tarım Bakanlıkları yoluyla yürütülen kamu yayım ve danışmanlık hizmetleri dışında, özel yayım ve danışmanlık hizmetini yerine getiren kuruluşlar arasında kâr amaçlı özel üretim ve pazarlama şirketleri, ihracatçılar, özel tarımsal medya, özel danışmanlar, çiftçi örgütleri, kooperatifler, sivil toplum kuruluşları sayılabilir. Özel danışmanlık sisteminde bir kamu kuruluşu, kırsal kesime finansal destek sağlayan bir yardım kuruluşu veya çiftçi örgütü tarafından bir özel sektör firması veya sivil toplum kuruluşu ile belirli bir dönem için sözleşme yapılarak, çiftçilere danışmanlık hizmeti sunulmaları sağlanmaktadır (Demiryürek, 2014).

Organik üretim yöntemlerinde bilgi eksikliği, geçiş sürecinde problemlerin çözümü, tüm hijyenik standartlarla güvenli ve kaliteli ürünler üretmek ve organik ürünler için yeni pazarlama stratejileri oluşturmak için yayım ve danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, yeni AB üyelerinde organik tarım sistemleri, bazı ülkelerde organik tarıma yönelik fikir değiştirilmesi ve geleceğe yönelik doğa dostu tarım uygulamaları, organik tarım ve organik ürünlerin GDO'ya karşı korunması için organik tarımda danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Bavec, 2006).

AB ülkelerinin çoğu organik üreticilere mali destek sağlamaktadır. Bu sebeple, organik üretimde organik tarımla uğraşan çiftçiler için bilgiye büyük önem verilmektedir (Wynen, 1990; Burton ve ark., 1997). Ülkelerin çoğunda organik tarımla uğraşan çiftçiler tarımsal yayım servisleri aracılığıyla bilgiye gereksinimlerini karşılamaktadır. Bu durum bu tür bilgiye talebi

arttırabilmektedir. Ancak organik üretimin organik tarımın temel ilkelerini kapsayıp kapsamadığı ve özellikle üreticilerin sisteme adapte olup olmadığı konusunda endişeler bulunmaktadır (Fersterer ve Gruber, 1998; Michelsen ve ark., 2001). Organik üretime geçiş karar verme sürecinde kamu yayım elemanları veya özel danışmanların, organik tarımla ilgili yayım hizmetleri sunması ile birlikte, diğer organik çiftçilere yönelik ziyaretlerin organize edilmesi, çiftçiler arasında doğrudan deneyim ve bilgi alışverişini kolaylaştırması çok önemlidir (Padel, 1994).

Organik tarıma yönelik yayım hizmetleri ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Bazı ülkelerde organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri temel tarımsal yayım hizmetleriyle tamamen bütünleştirilirken; bazı ülkelerde bilginin temel kaynağı, diğer organik tarımla uğraşan çiftçiler ve üretici örgütleridir (Demiryürek, 2000; Demiryürek ve Güzel, 2006).

Organik tarım üretici birliklerinin teknik hizmetleri dergiler, bültenler, teknik notlar gibi yayınlardan ve çiftlik ziyaretlerinden oluşmaktadır. Çiftlik ziyaretleri uzman danışmanlar tarafından yapılmaktadır ve genellikle sadece birlik üyelerine yöneliktir (Lampkin ve ark., 1999). Organik tarıma yönelik bilgi sağlayan kaynaklar genelde organik üretici örgütleri olduğundan organik tarıma ilgi duyan konvansiyonel üreticilerin bu tür bilgiye erişmeleri bu birliklere üye olmadıklarından dolayı daha zor olmaktadır (Fersterer ve Gruber, 1998). Avusturya, Belçika, Danimarka, İngiltere, Lüksemburg, Almanya ve Fransa'nın bazı bölgelerinde üretici birlikleri organik tarıma yönelik yayım çalışmaları için kamu desteği almaktadırlar.

Organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri özel ulusal veya bölgesel programlar, demonstrasyonlar, çiftçi örgütleri tarafından yürütülen tarımsal yayım hizmetleri, ziraat odaları, özel araştırma enstitüleri, Tarım Bakanlıkları ve özel danışmanlar tarafından sağlanmaktadır (Çizelge 1).

Danimarka, Finlandiya, İngiltere ve İsveç'te organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri için özel ulusal/bölgesel programlar bulunmaktadır. Belçika, Danimarka, Portekiz, Hollanda, İngiltere, Almanya, İsveç ve Türkiye'de ise çiftçiler için demonstrasyon programları bulunmaktadır. İtalya ve Almanya da bazı bölgesel programlara sahiptir. Avusturya, Finlandiya, Almanya ve Fransa'nın çoğu bölgesinde temel danışmanlık hizmetlerinde özel ulusal/bölgesel programlar olmamasına rağmen; organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerini sağlamak için finansman kamu tarafından karşılanmaktadır (Çizelge 1).

Tarımda çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği sağlamak AB'nde organik tarım bilinci için tüketiciler, üreticiler, çevreciler ve politika yapımcılar tarafından artmaktadır. AB'nde yayım ve danışmanlık hizmetleri kamu mali destekleri, üreticiden alınan vergi ve ücretler, özel sektör veya bunların kombinasyonu ile finanse edilmektedir (Padel, 2001). AB ülkelerinin çoğunda (%60) organik üretici birlikleri organik tarım sektörünün gelişmesinde ve üreticilere bilgi sağlamada önemli roller oynamaktadırlar. Yayım hizmetleri çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşları tarafından sağlanmakta ve finanse edilmektedir (Çizelge 1).

Lüksemburg'da ücretinin %50'si devlet tarafından

Çizelge 1. AB ve Türkiye’de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri

Ülkeler	Organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri							Finansman		
	Özel ulusal/bölgesel programlar	Demonstrasyon	Ziraat odaları	Organik üretici birlikleri	Özel araştırma enstitüleri	Bakanlık	Özel danışmanlar	Kamu	Özel sektör	Kamu + Özel
Almanya	√	√	√	√		√	√	√		√
Avusturya	√		√	√		√	√	√		√
Belçika	√	√		√						
Bulgaristan				√		√				
Çek Cumhuriyeti				√		√				√
Danimarka	√	√		√		√				
Estonya							√		√	
Finlandiya	√			√				√		
Fransa			√	√			√			√
Güney Kıbrıs Hırvatistan						√				
Hollanda	√	√		√		√	√	√		
İngiltere	√	√	√	√	√	√	√	√		√
İrlanda				√			√			
İspanya	√			√			√			
İsveç	√	√			√		√			√
İtalya	√			√		√				
Letonya				√		√				
Litvanya			√			√				
Lüksemburg			√	√				√		
Macaristan										
Malta				√		√				
Polonya			√			√				
Portekiz	√	√		√						
Romanya						√				
Slovakya						√				
Slovenya			√						√	
Yunanistan							√			
Türkiye		√		√		√	√			√

Kaynak: Lampkin ve ark., 1999; Bavec, 2006; EC, 2009b; Hellec ve Blouet, 2010; Demiryürek, 2011; IFOAM, 2014; GTHB, 2014; Özçatalbaş, 2014'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

karşılanan bir organik tarım danışmanı, iki üretici birliği ile çalışabilmektedir. İsveç organik tarım programı daha detaylı teknik ve ekonomik önerileri sağlamak için özel danışmanlık hizmetleriyle rekabeti önlemeyi amaçlamakta ve ulusal programların amacı üreticilere ücretsiz yayım hizmeti vererek, organik tarımın bilgi tabanını geliştirmek ve geçiş sürecini kolaylaştırmaktır. Danimarka ve Finlandiya’da tüm çiftçiler üretici birlikleri tarafından sunulan organik tarımsal yayım hizmetlerine azaltılmış ücret ödemektedirler. Bazı ülkelerde (Avusturya, Almanya’nın bazı bölgeleri, Lüksemburg ve Portekiz) organik üretici birlikleri, organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesinde temel aktördür, yayım ve danışmanlık hizmeti üyelerle sınırlıdır ve yıllık üyelik aidatı kapsamındadır. Bazı ülkelerde ise (İspanya, Yunanistan, İrlanda ve Hollanda) tüm çiftçiler için (organik, konvansiyonel ve geçiş sürecindekiler) yayım ve danışmanlık hizmetleri tamamen ticari temeller üzerindedir. Almanya, İngiltere, İsveç, Fransa ve Çek Cumhuriyeti’nde organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri kamu harcamaları dışında, çeşitli özel kuruluşlar tarafından desteklenmektedir (Çizelge 1).

Estonya’da danışmanlar çoğunlukla serbest meslek

olarak çalışmaktadırlar ve organik tarım konusunda uzmanlaşmış değillerdir (IFOAM, 2014). Estonya, İrlanda ve Yunanistan’da organik tarım yayım hizmetleri özel danışmanlar tarafından sağlanmaktadır. AB’ne son katılan ülkelerden Romanya, Bulgaristan ve Hırvatistan’da organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerini Tarım Bakanlığının üstlendiği gözlenmektedir.

Türkiye’de 2006 yılında Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri Yönetmeliği (RG, 2006) çıkarılmış ve özel tarımsal danışmanlık sistemi teşvik edilmeye başlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre tarımsal yayım ve danışmanlık hizmeti sunabilecek kişi ve kuruluşlar; danışman istihdam eden üretici örgütleri ve ziraat odaları, tarımsal danışmanlık dernekleri/vakıfları, tarımsal danışmanlık şirketleri ve serbest tarım danışmanlarıdır. Ayrıca, yetkilendirilmiş tarımsal danışmanlık hizmeti veren kişi ve kuruluşlardan danışmanlık hizmeti alan tarımsal işletmelerin sahiplerine veya üretici örgütlerine yönelik olarak GTHB tarafından yayım ve danışmanlık desteklemeleri yapılabilmektedir (RG, 2006). Yönetmelikte, araştırma-yayım-çiftçi bağlantısının güçlendirilmesi için danışmanlar, tarımsal işletme sahiplerinin sorunlarının araştırmacılara iletilmesini,

bulunan çözümler ile yeni teknolojilerin tarımsal işletme sahiplerine aktarılmasını sağlamak ve bilgi alışverişinde bulunmak üzere; ulusal, bölgesel ve il düzeyinde çalışmalar yapmakla yükümlüdür. Ancak danışmanlar tarafından bu bağlantının etkili bir şekilde kurulamadığı bilinen bir gerçektir.

Türkiye’de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri büyük ölçüde GTHB, organik üretici birlikleri ve özel danışmanlar tarafından sağlanmaktadır. Organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin finansmanı ise ağırlıklı GTHB olmak üzere özel sektörle birlikte karşılanmaktadır (Çizelge 1).

Türkiye’de organik tarımın yaygınlaştırılması amacıyla eğitim çalışmaları devam etmektedir. 2003–2012 yılları arasında toplam 2.825 teknik elemanın organik tarım konusunda eğitimi yapılmış olup, 1.499 kişiye organik tarım faaliyetlerinde çalışmak üzere kimlik verilmiştir. Organik tarım konusunda üretici ve tüketicileri bilgilendirmek amacıyla afiş ve broşürler hazırlanarak illere dağıtılmıştır. Basın yolu ile de üretici ve tüketiciler bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. Organik tarım konusunda rutin çiftçi eğitim ve yayım faaliyetleri GTHB tarafından yapılmaktadır. Bu kapsamda 2004-2010 yılları arasında ülke genelinde toplam 3.231 adet eğitim çalışması yapılmış olup, 2004-2012 yılları arasında 4.010 kursta 86.332 üretici eğitilmiştir (Karaarslan, 2013).

4.3. AB ve Türkiye’de organik tarım ve yayım ve danışmanlık hizmetlerinin bütçesi

Avusturya 785 milyon € ile organik tarıma en fazla bütçe ayıran AB ülkesi iken; organik tarıma ayrılan bütçenin toplam kırsal kalkınma programları içerisindeki payı en yüksek olan ülke %12.9 ile Danimarka’dır. Organik tarım bütçesinin kırsal kalkınma programları içerisinde en fazla paya sahip diğer ülkeler ise sırasıyla Almanya (%11.5), Letonya (%10.3), Avusturya (%10.04), Estonya (%8.0), Litvanya (%7.62) ve Slovenya (%5.44)’dir (Çizelge 2).

Danışmanlık hizmetlerine en fazla bütçe ayıran ülkeler incelendiğinde ise, İtalya, Fransa, Avusturya, İsveç, İngiltere ve İspanya göze çarpmaktadır. Estonya, Çek Cumhuriyeti, Yunanistan ve Letonya’nın toplam tarım alanları içerisinde organik tarım alanlarının payının fazla olmasına rağmen, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin kırsal kalkınma programları içerisindeki payının çok düşük olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3; Çizelge 2). AB’ne son yıllarda katılan Romanya, Bulgaristan ve Hırvatistan’da organik tarımın diğer AB ülkelerine kıyasla çok az olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bu ülkelerde tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ayrılan bütçenin de çok düşük olduğu dikkati çekmektedir (Çizelge 2).

Türkiye’de ise organik tarım alanı toplam tarım alanının %1.9’unu oluşturmaktadır. Organik tarıma ayrılan bütçe 26 milyon €’dur ve bu tarıma ayrılan bütçenin %0.68’ini oluşturmaktadır. Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için ayrılan bütçe ise 29.5 milyon €’dur. Bu rakamın kırsal kalkınma programları içerisinde %0.77’lik payı oluşturduğu belirlenmiştir. Türkiye’de organik tarım ile ilgili projelerin toplam bütçesi ise “Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve

Kontrolü Projesi” bütçesi 0,9 milyon €, “İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi” bütçesi 0.28 milyon € ve “Gökçeada-Bozcaada Tarımsal Kalkınma ve İskan Projesi” 0.4 milyon € olmak üzere toplam 1,58 milyon €’dur (GTHB, 2012.) 2011 yılında organik tarıma yönelik verilen destekler ise 24 milyon €’dur (Karaarslan, 2013).

4.4. Türkiye’nin organik tarımda AB tarımsal yayım sistemlerine uyumu

Türkiye’nin toplam tarım alanları içerisinde organik tarım alanının payı AB ülkelerine göre düşük olmasına rağmen; organik tarıma ayrılan bütçenin İngiltere ve Belçika gibi bazı AB ülkelerinden fazla olduğu belirlenmiştir. AB ülkelerinde organik tarıma ayrılan bütçenin kırsal kalkınma programları içerisindeki payı %10 seviyelerinde iken; Türkiye’nin organik tarıma ayırdığı bütçe %0.68 ile AB ülkelerinden oldukça düşük olduğu belirlenmiştir (Çizelge 2). Türkiye’de çevreyi koruyan ve sürdürülebilir tarıma destek sağlayan organik tarıma yönelik destekler artırılmalıdır. Çiftçiler organik tarıma sadece bu destekleri almak için değil, çevrenin korunmasına ve sürdürülebilir tarıma katkı sağlamak için gönüllü olarak yapmalıdırlar.

AB’ne üye olma yolunda ilerleyen Türkiye’nin organik tarım ürünlerinin en önemli ithalatçısı AB ülkeleridir. Bu sebeple Türkiye’de organik tarımın AB şartlarına uyumu önemlidir (Emir ve Demiryürek, 2014). AB OTP’nda çapraz uyum sisteminin uygulanması ise; zorunlu hale gelen ÇDS’ne bağlıdır. Türkiye’de de organik tarımın yaygınlaştırılması ve AB şartlarına uyum sağlanabilmesi için yayım ve danışmanlık hizmetleri büyük önem taşımaktadır. AB’nde ÇDS’nin organik üretici örgütleri üzerinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Bazı ülkelerde tarımsal üretici birlikleri yayım ve danışmanlık hizmetleri için kamu tarafından finansman desteği almaktadırlar. Organik üretici birliklerinde yayım ve danışmanlık hizmetleri uzman danışmanlar tarafından sadece birlik üyelerine yöneliktir ve üyelik aidatına dahil olduğu belirlenmiştir. Bu birlikler, yayım ve danışmanlık hizmetlerini sunarken dergiler, bültenler, teknik notlar gibi basılı yayınlardan faydalanmakta ve çiftlik ziyaretlerinde bulunmaktadırlar.

Türkiye’nin organik tarım potansiyeli yüksektir. Bu potansiyelin değerlendirilebilmesinde ve organik tarımın gelişmesinde çiftçilere yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin sunulması ve desteklenmesi oldukça önemlidir. Türkiye’de ise organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesinde kamunun (GTHB) doğrudan sorumlu olduğu belirlenmiştir. Ancak sözleşmeli tarım çerçevesinde yürütülen organik tarıma yönelik kayıtları çiftçiler yerine özel firmalar ve kontrol sertifikasyon kuruluşları tutmaktadır. Ancak bu firmaların çiftçilere yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerine kontrol ve sertifikasyon dışında pek fazla sunduklarını söylemek güçtür (Demiryürek, 2011). Türkiye’de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi için AB’deki gibi piyasada daha güçlü organik üretici birliklerinin yer alması sağlanmalı, yayım-danışmanlık desteği bu birlikler yoluyla verilmeli, sadece birlik üyelerine yönelik olmalı ve hizmet üyelik aidatına dahil edilmelidir. Bu sayede Türkiye’de tarım sektöründe

Çizelge 2. AB ve Türkiye’de organik tarım ve yayım-danışmanlık hizmetlerinin bütçesi

Ülkeler	Organik tarım bütçesi (milyon €)	Organik tarım bütçesinin Kırsal Kalkınma Programları içindeki payı (%)	Yayım ve danışmanlık hizmetleri bütçesi (milyon €)	Yayım ve danışmanlık hizmetleri bütçesinin Kırsal Kalkınma Programları içindeki payı (%)
Avusturya	785	10.04	137	1.75
Polonya	700	5.18	133	1.00
Almanya	412	11.58	11.7	0.60
Letonya	150	10.38	43	3.01
Litvanya	150	7.62	28	1.41
Danimarka	111	12.94	37	4.30
Portekiz	98	2.36	55	1.32
Slovakya	90	4.33	18	0.88
Estonya	78	8.00	20.68	2.08
Slovenya	60	5.44	23	2.01
İngiltere	15	0.37	128	3.15
Belçika	10	1.09	52	5.69
İtalya	-	-	233	2.59
Fransa	-	-	184	2.42
İsveç	-	-	134	6.89
İspanya	-	-	128	1.59
Finlandiya	-	-	114	1.37
Romanya	-	-	81	1.00
Macaristan	-	-	80	2.05
Çek Cumhuriyeti	-	-	21.3	0.74
Hollanda	-	-	21	1.66
Bulgaristan	-	-	16	0.62
İrlanda	-	-	3.5	0.13
Yunanistan	-	-	1.7	0.04
Malta	-	-	1.5	2.03
Güney Kıbrıs	-	-	0.7	0.42
Lüksemburg	-	-	0.24	0.25
Hırvatistan	-	-	-	-
Türkiye	26*	0.68	29.5*	0.77

Kaynak: GTHB, 2012; EC, 2013; EC, 2014b’den yararlanılarak oluşturulmuştur. * 1 €=2,778 TL olarak çevrilmiştir (Ulaşım: 16.03.2015).

-: Herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

en önemli sorunların başında gelen üretici örgütlenmesinde sermaye yetersizliği sorununa da bir ölçüde çözüm getirilmiş olacak, üreticilerin örgütlenmesi teşvik edilmiş olacaktır. Özel danışmanlık hizmeti AB’ndeki gibi uzman kişiler tarafından verilmelidir.

Türkiye’de 2002 yılında 24812 sayılı Organik Tarımın Esasları ve Uygulanması Yönetmeliği’nde organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin AB’ndeki gibi en az dört yıllık tarımla ilgili üniversite mezunları tarafından verilmekte olduğu belirtilmektedir. Türkiye’nin organik tarım yönetmeliğinin büyük oranda AB yönetmeliği ile uyumlu olmasına rağmen; tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri yönetmeliğinde AB’nin çapraz uyum şartlarına ve ÇDS şartlarına değinilmediği dikkati çekmektedir. Oysa Türkiye’nin organik tarım konusunda AB’ne uyumu sağlanabilmesi için GTHB tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri yönetmeliğinin AB’nin ilgili

yönetmeliklerine uyumlu hale getirilmesine bağlıdır.

4. Sonuç ve Öneriler

Tarımda kaynakların etkin ve doğru kullanımını sağlamak, çiftçilerin refah düzeyini yükseltmek için yayım ve danışmanlık hizmetlerinin düzenlenmesi önemli bir politika aracıdır. AB üyesi ülkelerde tek tip yerine, farklı yayım sistemleri bulunmaktadır. Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte; bir ülkenin bölgeleri arasında da yayım sistemleri arasında farklılıklar bulunduğu belirlenmiştir.

Türkiye’de organik ürünler ihracat gelirinin %74’ünün AB ülkelerinden sağlanması ve AB’ne üye olma yolunda olan Türkiye’nin organik tarım yayım ve danışmanlık hizmetlerinin AB şartlarına uyumu önemlidir. Ancak, Türkiye’nin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri

yönetmeliğinde AB'nin çapraz uyum şartlarına ve ÇDS şartlarına değinilmediği dikkati çekmektedir. Oysa AB ve gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de organik tarımın gelişimi, bu amaçla sağlanan yayım ve danışmanlık hizmetlerine bağlıdır.

AB'nde organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmeti veren birimler özellikle organik üretici birlikleri ve özel danışmanlık firmalarıdır. Organik üretici birliklerinde yayım ve danışmanlık hizmeti sadece birlik üyelerine yöneliktir. Türkiye'de ise kamu yayım hizmetleri bu alanda öne çıkmaktadır. Ayrıca, AB'ne üye devletlerin çoğunda ÇDS'nin kamu tarafından desteklendiği belirlenmiştir. Türkiye'de ise organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesinde kamunun doğrudan sorumlu olduğu belirlenmiştir. AB'ne yeni üye ülkelerde tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerini Tarım Bakanlığı'nın üstlendiği ve bu hizmetlere ayrılan bütçenin oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de de durum benzerdir. AB'nde tarımsal destekler sadece çapraz uyum şartlarını yerine getiren çiftçilere verilmektedir ve organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetleri ve destekleri oldukça önemli hale gelmiştir.

AB ülkelerinde organik tarım alanı ve organik tarıma ayrılan bütçe olarak Avusturya, Danimarka, Almanya ve Letonya öne çıkmaktadır. Yayım ve danışmanlık hizmetlerine ayrılan bütçe açısından ise İtalya, Fransa, Avusturya, İsveç, Polonya, İngiltere ve İspanya dikkati çekmektedir. AB'ne en son katılan ülkeler olan Romanya, Bulgaristan ve Hırvatistan'da organik tarımın ve organik tarıma ayrılan bütçenin diğer AB ülkelerine kıyasla çok az olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de ise organik tarım alanı ve yayım ve danışmanlık hizmetlerine ayrılan bütçe çoğu AB ülkelerine göre çok düşük olmasına rağmen organik tarıma ayrılan bütçenin İngiltere ve Belçika gibi bazı AB ülkelerinden fazla olduğu belirlenmiştir.

AB'ne yeni üye devletlerde ve Türkiye'de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerine daha fazla kaynak ayrılmalıdır. Ayrıca, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri organik tarıma uyarlanmalı ve yenilikçi yöntemler ve araçlarla uygulanmalıdır.

Türkiye'de de tarımsal destekler çevrenin korunması ve sürdürülebilir tarıma katkı sağlayan üreticilere yönelik olmalı ve organik tarım destekleri artırılmalıdır. Bu sayede, organik tarım teşvik edilmiş ve desteklenmiş olacaktır.

Türkiye'de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi için AB'ndeki gibi piyasada daha güçlü organik üretici birliklerinin yer alması sağlanmalı, yayım-danışmanlık desteği bu birlikler yoluyla verilmeli, yayım ve danışmanlık hizmetleri sadece birlik üyelerine yönelik olmalı ve üyelik aidatına dahil edilmelidir. Bu sayede Türkiye'de tarım sektöründe en önemli sorunların başında gelen üretici örgütlenmesinde sermaye yetersizliği sorununa da bir ölçüde çözüm getirilmiş olacak, üreticilerin örgütlenmesi teşvik edilmiş olacak ve zayıf bir yapıya sahip olan organik üretici birliklerinin daha güçlü bir yapıya sahip olması sağlanmış olacaktır.

Özel danışmanlık hizmeti AB'ndeki gibi uzman kişiler tarafından verilmelidir. Yayım ve danışmanlık hizmetleri uygulamaya dönük, birlikte çalışmayı içeren ve çiftçiler arasındaki bilgi paylaşımını sağlayarak uygulanmalıdır.

Bunu başarmak için, organik tarımla ilgili birimlerde görevli teknik personelin yeterli donanımına sahip olması ve sektörde eksikliği gidermek için mesleki yeterliliklerini güncellemesi gerekmektedir. Bu çalışmalarda çiftçilere teorik bilgi vermek yerine alanda uygulamalı çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

Türkiye'de organik tarıma yönelik yayım ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi için AB'ndeki gibi daha çok uygulamaya dönük, örgütlenmeyi içeren, destekleri artıran ve çiftçiler arasındaki bilgi paylaşımını kolaylaştıran uygulamalar teşvik edilmelidir.

Kaynaklar

- Aksoy, U. 2001. Ekolojik Tarım: Genel Bir Bakış. Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu. 14-16 Kasım, Antalya, NAR-SER ve ETO. TKB Tarım 2000 Vakfı Yayınları, Ankara, s. 3-10.
- Aksoy, U., Altındışli, A. 1999. Dünya'da ve Türkiye'de ekolojik tarım ürünleri üretimi, ihracatı ve geliştirme olanakları. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1999-70. İstanbul, 125 s.
- Barrosa, J., Powell- Cope, G. 2000. Metasynthesis of qualitative research on living with HIV infection. *Qualitative Health Research*, 10: 340-354.
- Bavec, M., 2006. Need for advisory services in organic farming. Channel sixth framework programme, Channel Conference, 5-7 April, Budapest.
- Burton, M., Rigby, D., Young, T. 1997. Why do UK organic horticultural producers adopt organic techniques? *NENOF* 1997 (6): 7-10.
- BÜGEM, 2013. <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf>, [Ulaşım: 4 Mart 2015].
- Cohen, L. and Manion, L., 2001. *Research Methods in Education* 5th Edition. Rotledge Falmer, New York, Sayfa 221-225.
- Demiryürek, K. 2000. The Analysis of Information Systems for Organic and Conventional Hazelnut Producers in Three Villages of the Black Sea Region, Turkey. PhD Thesis. Reading: The University of Reading, UK.
- Demiryürek, K. 2004. Dünya ve Türkiye'de organik tarım. *Harran Üniv. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8 (3-4): 63-71.
- Demiryürek, K. 2011. Organik Tarım Kavramı ve Organik Tarımın Dünya ve Türkiye'deki Durumu. *Gazi Osman Paşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 1, 0
- Demiryürek, K. 2014. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Kavramları ve Felsefesi (Bölüm 2). *Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Kitabı Cilt II. 'Kırsal Alanda Çalışan Tarım Danışmanlarının Mesleki Yeterliliklerinin Artırılması' AB ACID projesi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yayınları No: 1, Tokat, 10*
- Demiryürek, K., Güzel, A. 2006. Extension in organic agriculture: The case of Kelkit Turkey. *Journal of Extension Systems*, 22(1): 63-73.
- Demiryürek, K., Bozoğlu, M. 2007. Türkiye'nin Avrupa Birliği Organik Tarım Politikası'na Uyumu. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(3): 316-321.
- Demiryürek, K., Stopes, C., Güzel, A. 2008. Organic Agriculture: The Case of Turkey. *Outlook on Agriculture*, 37(4): 7-13.
- Demiryürek, K., Aydoğan, M. 2010. Türkiye'nin organik tarım ve gıda ürünleri ihracatının sosyal ağ analizi ile ortaya konulması. *Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 333-340.
- Demiryürek, K., Güzel, A., Hazneci, K. 2012. Organik Tarım ve Kalkınma. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 1 s: 381-387, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Demiryürek, K., Ceyhan, V., Güzel, A., Hazneci, K. 2013. Organik tarıma geçiş için uygun ilerin belirlenmesi. *Türkiye*

- V. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı II. 49-55, Samsun.
- Directorate General for Agriculture and Rural Development, 2013. Overview of CAP Reform 2014-2020, DG Agriculture and Rural Development, Unit for Agricultural Policy Analysis and Perspectives
- Durlak, J.A. 1995. Understanding meta-analysis. In L.G. Grimm and P.R. Yarnold (Eds.), Reading and understanding multivariate statistics 319-352, Washington, D.C. American Psychological Association.
- EC, 2009a. European Commission, Report From The Commission To The European Parliament And The Council on the application of the Farm Advisory System as defined in Article 12 and 13 of Council Regulation (EC) No 73/2009
- EC, 2009b. Evaluation of the Implementation of the Farm Advisory System. Final Report-Descriptive Part, December 2009. http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/fas/report_des_en.pdf. [Ulaşım: 16 Mart 2015].
- EC, 2010. Report From The Commission To The European Parliament And The Council on the application of the Farm Advisory System as defined in Article 12 and 13 of Council Regulation.
- EC, 2011. European Commission, The Common Agricultural Policy, Special Eurobarometer 368.
- EC, 2013. European Commission, Common Agricultural Policy After 2013. <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/> [Ulaşım: 19 Şubat 2015].
- EC, 2012. European Commission, Organic Farming Statistics, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/organic-farming/main-tables> [Ulaşım: 26 Şubat 2015].
- EC, 2013. European Commission, Rural Development in the European Union - Statistical and economic information – 2013, Financial plans per Member State, programming period 2007-2013, http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/2013/annex-e_en.pdf [Ulaşım: 16 Mart 2015].
- EC, 2014a. The common agricultural policy (CAP) and agriculture in Europe – Frequently asked questions. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-631_en.htm [Ulaşım: 19 Şubat 2015].
- EC, 2014b. http://ec.europa.eu/agriculture/direct-support/cross-compliance/farm-advisory-system/index_en.htm [Ulaşım: 4 Mart 2015].
- Emir, M., Demiryürek, K. 2014. Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Organik Tarım Mevzuatındaki Gelişmeler ve Son Yönetmeliklerin Analizi, Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 11(2): 21-28.
- Fersterer, S., Gruber, A. 1998. Beratungsstrukturen für die biologische Landwirtschaft in Österreich im Vergleich mit ausgewählten europäischen Ländern. MECCA-Environmental consulting, Wien.
- GTHB, 2012. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2012 Yılı Bütçe Giderlerinin Gelişimi Raporu, <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Butce/Raporlar> [Ulaşım: 17 Mart 2015].
- GTHB, 2013. <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> [Ulaşım: 6 Mart 2015].
- GTHB, 2014. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2014 Yılı Faaliyet Raporu, http://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/Bakanl%C4%B1k_Faaliyet_Raporlar%C4%B1/2014%20FAAL%C4%B0YET%20R-APORU.pdf [Ulaşım: 16 Mart 2015].
- Güzel, A., Demiryürek, K. 2007. Organic by Default: A First Evaluation, Proceedings of the First Congress on Organic Agriculture in Turkey, Bahçeşehir University, İstanbul.
- Hellec F., Blouet A. 2010. Quel conseil technique pour quelle agriculture biologique? Une étude de l'élevage laitier biologique dans l'est de la France. Colloque SFER « Conseiller en Agriculture: acteurs, marchés, mutations », Dijon, 14-15 October 2010.
- Hodson, R. 1998. Organizational ethnographies: An underutilized resource in the sociology of work. Social Forces, 76: 1173-208.
- IFOAM, 2014. Organic in Europe. Prospects and Developments. http://www.organic-europe.net/fileadmin/documents/country_information/estonia/mikk-2014-estonia.pdf
- Karaarslan, V. 2013. Türkiye'de Organik Tarım. Türkiye V. Organik Tarım Sempozyumu, 25-27 Eylül, Samsun.
- Kenanoğlu, Z., Karahan, O. 2002. Policy Implementations for Organic Agriculture in Turkey, British Food Journal, 104(3-5): 300-318.
- Kortbech, O.R. 2000. "Export Opportunities of Organic Food From Developing Countries". (www.ifoam.org/orgagri/worldorganics-2000-conference.html).
- Lampkin, N., Foster, C., Padel S., Midmore P. 1999. The policy and regulatory environment for organic farming in Europe. Organic Farming in Europe: Economics and Policy, University of Hohenheim, Hohenheim.
- Michelsen, J., Lynggaard, K. Padel, S., Foster, C. 2001. Institutional factors influencing variations in the rate of conversion to organic farming in Europe 1985-96: In-depth studies of selected nations/regions. Organic farming in Europe: Economics and Policy, 9. University of Hohenheim; Hohenheim.
- Özçatalbaş, O. 2014. Current Status of Advisory and Extension Services for Organic Agriculture in Europe and Turkey. DOI: 10.5772/58541
- Padel, S. 1994. Adoption of organic farming as an example of the diffusion of an innovation – A literature review on the conversion to organic farming. Discussion Paper, 94/1, Centre for Organic Husbandry and Agroecology, University of Wales, Aberystwyth.
- Padel, S., 2001. Information and Advisory Services for Organic Farming in Europe. Institute of Rural Studies, University of Wales, Aberystwyth.
- Pohl, 2009. How do European rural development Programmes support Organic Farming? IFOAM EU Group.
- RG, 2006. Resmi Gazete, 08.09.2006 Tarihli 26283 Sayılı Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik
- Tyler, C.W., Last, J.M. 1992. Epidemiology. In Last JM, Wallace RB (eds). Maxcy-Rosenau-Last Public Health & Preventive Medicine. 13th edition. East Norwalk: Appleton & Lange; 11-39.
- Yercan, M. 2007. Türkiye ve Avrupa Birliği'nde tarımın örgütlenme deseni ve tarımsal kooperatifler. Tarım Ekonomisi Dergisi, 13(1): 19-29.
- Wynen, E. 1990. Sustainable and conventional agriculture in Southeastern Australia: - a comparison. Economics Research Reports, 90.1. School of Economics and Commerce, La Trobe University, Victoria.